

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Кафедра обліку і оподаткування

На правах рукопису

ДАНИЛЮК ОЛЕКСАНДР ЮРІЙОВИЧ

**МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО БАЛАНСУ ТА
АНАЛІЗ ЙОГО ПОКАЗНИКІВ**

Спеціальність: 071 «Облік і оподаткування»

Освітньо-професійна програма «Облік і оподаткування»

Робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Науковий керівник:

САДОВСЬКА ІРИНА БОРИСІВНА,

д. е. н., завідувач кафедри обліку і
оподаткування, професор

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № 6
засідання кафедри обліку і оподаткування
від 21.11.2025 р.

Завідувач кафедри
_____ проф. Садовська І. Б.

ЛУЦЬК – 2025

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Факультет економіки та управління
Кафедра обліку і оподаткування
Другий (магістерський) рівень
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Освітньо-професійна програма «Облік і оподаткування»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

«04» грудня 2024 року

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ (ПРОЕКТ) **ЗДОБУВАЧУ ОСВІТИ**

Данилюку Олександрю Юрійовичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема проекту (роботи) Методика формування бухгалтерського балансу та аналіз його показників

Керівник проекту (роботи) Садовська Ірина Борисівна, д. е. н., завідувач кафедри обліку і оподаткування, професор

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

2. Строк подання студентом роботи (проекту) 08.12.2025 р.

3. Мета та завдання випускної кваліфікаційної роботи (проекту) Метою роботи є теоретичне обґрунтування методики формування бухгалтерського балансу та методів аналізу його показників з урахуванням вимог НП(С)БО та принципів облікової політики. Завдання роботи полягають у комплексному дослідженні теоретичних і практичних аспектів формування бухгалтерського балансу та аналізу його показників.

4. Дата видачі завдання 04.12.2024 р.

АНОТАЦІЯ

Данилюк О.Ю. Методика формування бухгалтерського балансу та аналіз його показників.

В роботі досліджено теоретичні й методичні засади формування бухгалтерського балансу підприємства відповідно до вимог НП(С)БО та МСФЗ, а також розкрито особливості оцінки активів і зобов'язань з урахуванням облікової політики. Проаналізовано складові процесу складання балансу: підготовчий етап, проведення інвентаризації, закриття звітного періоду, формування фінансових результатів та заповнення форм фінансової звітності.

Проведено комплексний аналіз фінансово-економічних показників діяльності торговельного підприємства, включаючи горизонтальний, вертикальний, коефіцієнтний, трендовий аналізи та порівняльний аналізи. Встановлено ключові тенденції розвитку підприємства: швидке нарощування обсягів діяльності, зростання оборотних активів, збільшення дебіторської та кредиторської заборгованостей, формування стабільного позитивного фінансового результату. Оцінено рівень ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства, виявлено сильні сторони та ризики, пов'язані з інтенсивним розвитком та активним використанням товарного кредитування.

Розглянуто організаційно-економічні особливості діяльності підприємства, структуру системи обліку, включаючи застосування автоматизованих програмних продуктів та особливості облікової політики. Визначено недоліки в організації облікових процесів та управлінні дебіторсько-кредиторською заборгованістю, запропоновано напрями їх удосконалення.

Наукова новизна роботи полягає в уточненні методичних підходів до формування бухгалтерського балансу торговельних підприємств в умовах непостійності ринку, а також у розробці практичних рекомендацій щодо підвищення достовірності облікових даних і покращення аналітичної оцінки фінансового стану підприємства.

Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості використання рекомендацій для вдосконалення облікової політики, підвищення якості фінансової звітності та оптимізації управління активами і зобов'язаннями торговельних підприємств. Запропоновані заходи спрямовані на підсилення контролю за розрахунками, поліпшення структури капіталу та забезпечення стійкого фінансового розвитку підприємства.

Ключові слова: бухгалтерський баланс, методика складання балансу, показники балансу, аналіз показників бухгалтерського балансу.

SUMMARY

Danyliuk O. Methodology of Forming the Balance Sheet and Analysis of Its Indicators.

The thesis examines the theoretical and methodological principles of forming a company's balance sheet in accordance with the requirements of the National Accounting Standards (NAS/NP(S)BO) and International Financial Reporting Standards (IFRS), as well as the specific features of asset and liability valuation within the framework of accounting policy. The main stages of balance sheet preparation are analysed, including the preparatory procedures, inventory of assets and liabilities, closing of the reporting period, determination of financial results, and completion of financial reporting forms.

A comprehensive analysis of the financial and economic indicators of a trading enterprise has been conducted, including horizontal, vertical, ratio, trend and comparative analyses. Key development trends were identified: rapid expansion of business operations, growth of current assets, increase in accounts receivable and accounts payable, and the formation of a stable positive financial result. The enterprise's liquidity, solvency, and financial stability were assessed, and both strengths and risks associated with intensive development and active use of trade credit were identified.

The study presents the organisational and economic characteristics of the enterprise, the structure of the accounting system, the use of automated accounting software, and the specifics of its accounting policy. Weaknesses in accounting organisation and management of receivables and payables were identified, and directions for improvement were proposed.

The scientific novelty of the thesis lies in the refinement of methodological approaches to forming the balance sheet of trading enterprises under unstable market conditions, as well as in developing practical recommendations to improve the reliability of accounting data and enhance the analytical assessment of a company's financial position.

The practical significance of the obtained results is the possibility of applying the proposed recommendations to improve accounting policies, enhance the quality of financial reporting, and optimise the management of assets and liabilities in trading enterprises. The suggested measures aim to strengthen control over settlements, improve capital structure, and ensure sustainable financial development of the enterprise.

Keywords: balance sheet, methodology of balance sheet preparation, balance sheet indicators, analysis of balance sheet indicators.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО БАЛАНСУ ТА АНАЛІЗУ ЙОГО ПОКАЗНИКІВ	
1.1. Економічна сутність бухгалтерського балансу та його роль у системі фінансової звітності.....	10
1.2. Особливості оцінки активів і зобов'язань на формування показників фінансової звітності.....	12
1.3. Методика складання бухгалтерського балансу.....	15
1.4. Методи аналізу показників бухгалтерського балансу.....	16
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТА АНАЛІЗУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО БАЛАНСУ	
2.1. Загальна характеристика підприємства та організація обліку.....	21
2.2. Аналіз основних показників діяльності.....	25
2.3. Методика формування бухгалтерського балансу.....	31
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО БАЛАНСУ ТА АНАЛІЗУ ЙОГО ПОКАЗНИКІВ	
3.1. Пропозиції щодо удосконалення обліку оборотних активів.....	39
3.2. Оптимізація аналітичної роботи і контролю.....	43
3.3. Економічна оцінка від впровадження нововведень.....	46
ВИСНОВКИ.....	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	51

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Бухгалтерський баланс є основним звітом, який узагальнює інформацію про активи, пасиви та власний капітал підприємства. Через складність економічного середовища та потребу інтеграції до глобальних ринків його формування має відповідати українським стандартам національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку (НП(С)БО) та міжнародним вимогам міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ). Надання достовірної інформації про фінансовий стан підприємства є надзвичайно важливим для власників, інвесторів і кредиторів, оскільки впливає на прийняття управлінських рішень. Актуальність теми також зумовлена необхідністю вдосконалення методики складання балансу відповідно до принципів облікової політики суб'єкта господарювання, що визначають порядок оцінки активів і зобов'язань.

Нині, за умов воєнного стану та нестабільності фінансових і товарних ринків, суттєво ускладнюють процес формування бухгалтерського балансу. Забезпечення достовірності та повноти облікових даних, що лягають в основу балансових показників, стає особливо актуальним через ризики зміни оцінки активів і зобов'язань та можливі порушення господарських процесів. Невідповідності, помилки у класифікації чи оцінці окремих статей балансу можуть призводити до спотворення фінансових результатів та зниження ефективності управлінських рішень. Це зумовлює необхідність розробки і застосування чіткої методики формування бухгалтерського балансу, яка враховує специфіку роботи підприємств в умовах воєнного стану, дотримання нормативних вимог та використання аналітичних процедур для контролю та оцінки показників фінансової звітності. У таких умовах особливо важливим стає інтегрований підхід до аналізу балансу, що дозволяє не лише відображати фінансовий стан підприємства на дату складання звітності, а й оцінювати

ефективність використання ресурсів, платоспроможність та фінансову стійкість організації.

Мета і завдання дослідження. Мета кваліфікаційної роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні методики формування бухгалтерського балансу та методів аналізу його показників з урахуванням вимог НП(С)БО та принципів облікової політики.

Для досягнення поставленої мети в роботі необхідно вирішити такі завдання:

- дослідити поняття та призначення бухгалтерського балансу як звіту про фінансовий стан підприємства;
- проаналізувати нормативно-правове регулювання складання балансу в Україні (законодавство, П(С)БО);
- виявити особливості оцінки статей балансу і вплив облікової політики;
- описати методику складання балансу (підготовчий етап, закриття періоду, формування форм);
- охарактеризувати методи аналізу показників балансу та їх особливості;
- розкрити економіко-організаційні особливості діяльності підприємства
- проаналізувати організацію обліку, контролю та оподаткування на підприємстві;
- виявити проблеми та недоліки організації обліку, контролю та оподаткування на підприємстві
- виявити проблеми та недоліки підприємства на основі аналізу показників бухгалтерського обліку та запропонувати шляхи їх усунення.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є методика формування бухгалтерського балансу та аналіз його показників.

Предмет дослідження: теоретико-методичні підходи до формування балансу та методи аналізу його статей.

Методи дослідження. У процесі виконання роботи використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів пізнання, що забезпечили теоретичне

обґрунтування та практичний аналіз методики формування бухгалтерського балансу і дослідження його показників:

- методи аналізу та синтезу - застосовано для узагальнення теоретичних підходів до формування бухгалтерського балансу, оцінки активів і зобов'язань та впливу облікової політики на показники звітності;
- порівняльний, горизонтальний та вертикальний аналізи - використано для дослідження динаміки та структурних змін у статтях балансу підприємства за 2022–2024 роки;
- коефіцієнтний та трендовий методи - для визначення рівня ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості та оцінки тенденцій розвитку підприємства;
- економіко-статистичні методи - застосовано для виявлення взаємозв'язків між складовими балансу, рухом оборотних активів та фінансовими результатами підприємства;
- графічний метод — використано для наочного представлення результатів аналізу показників балансу та динаміки їх змін;
- логічний, індуктивний та абстрактно-теоретичний методи — для формулювання висновків, узагальнення результатів, а також розробки рекомендацій щодо вдосконалення методики складання балансу та підвищення якості фінансової звітності.

Інформаційна база дослідження. Інформаційною основою дослідження служать фінансова звітність ТОВ «Київфруктмарке» за 2022-2024 роки, зокрема баланс (форма №1-м), звіт про фінансові результати (форма №м-2), а також дані первинного бухгалтерського обліку, оборотно-сальдові відомості, облікові реєстри.

Нормативну базу формують закони України, Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, методичні рекомендації Міністерства фінансів України та Державної податкової служби.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна полягає в уточненні методичних підходів до формування бухгалтерського балансу торговельних підприємств в умовах економічної нестабільності та значних коливань ринку, а також у запропонуванні практичних рішень, спрямованих на підвищення достовірності даних обліку та покращення якості фінансового аналізу.

Практичне значення результатів дослідження. Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання запропонованих рекомендацій підприємствами торговельної сфери для оптимізації структури активів і зобов'язань, вдосконалення облікової політики та посилення контролю за фінансовими потоками.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати магістерського дослідження апробовано під час участі автора у VIII науково-практичній міжнародній конференції молодих науковців, здобувачів освіти «Сучасні тенденції розвитку обліку, аналізу, контролю, аудиту та оподаткування» (м. Луцьк, 21 листопада 2025 р.), де було представлено тези на тему «Роль та значення інвентаризації як ключового елемента забезпечення достовірності показників річного балансу».

Структура і обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 55 сторінок, у тому числі 8 Таблиць і 8 додатків. Список використаних джерел налічує 44 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО БАЛАНСУ ТА АНАЛІЗУ ЙОГО ПОКАЗНИКІВ

1.1. Економічна сутність бухгалтерського балансу та його роль у системі фінансової звітності

Бухгалтерський баланс є ключовим елементом фінансової звітності підприємства, оскільки забезпечує користувачів узагальненою інформацією про фінансовий стан суб'єкта господарювання на звітну дату. Він відображає склад, розміщення та джерела формування активів, структуру зобов'язань і власного капіталу. Баланс є статичною формою звітності, адже характеризує фінансовий стан не за період, а на кінець звітного періоду.

Бухгалтерський баланс — це звіт, який систематизує дані про майно підприємства (активи) та джерела його формування (зобов'язання і власний капітал) станом на звітну дату, зазвичай кінець звітного періоду (місяця, кварталу, року). Баланс будується на принципі рівності: сума активів завжди дорівнює сумі зобов'язань і власного капіталу. Ця рівність є основою для перевірки правильності облікових записів.

Бухгалтерський баланс відіграє головну роль у системі фінансової звітності, оскільки виступає центральним звітом, що узагальнює інформацію про фінансовий стан підприємства на певну дату. Саме баланс відображає структуру активів, зобов'язань і власного капіталу, забезпечуючи інвесторів, кредиторів, менеджмент та державні органи даними, необхідними для прийняття економічних рішень. Він дозволяє оцінити ліквідність, платоспроможність, фінансову стійкість і ефективність використання ресурсів, а також забезпечує контроль за збереженням майна підприємства. Баланс є основою для проведення фінансового аналізу, оскільки саме з нього формуються більшість показників, що характеризують динаміку та якість фінансової діяльності.

Формування балансу є результатом тривалого процесу накопичення облікової інформації, її систематизації та узагальнення. Від правильності складання балансу залежить достовірність усієї фінансової звітності. Тому науковці наголошують, що баланс є узагальнюючим звітом, який виконує інформаційну, контрольну та прогнозну функції. Інформаційну функція забезпечує зацікавлені сторони даними для прийняття рішень; контрольна - дає можливість оцінити збереження активів та наявність зобов'язань; прогнозна - використовується для розробки прогнозів ліквідності, стійкості, ризиків. На формування балансу впливають багато факторів, зокрема: вибір методики, облікова політика підприємства, професійне судження та досвідченість бухгалтера, рівень автоматизації обліку, достовірність даних первинних документів та навіть економічні ситуації в країні.

Вибір методики суттєво впливає на оцінку активів та обсягу інформації, яку необхідно надати. НП(С)БО та МСФЗ мають спільні принципи, але суттєво різняться в деталях:

- Оцінка активів: НП(С)БО частіше використовує первісну вартість, тоді як МСФЗ допускає справедливу вартість для більшості активів;
- фінансові інструменти: МСФЗ (IFRS 9) детально регулює облік фінансових активів і зобов'язань, тоді як НП(С)БО менш деталізоване;
- Розкриття інформації: МСФЗ вимагає більше приміток до балансу, ніж НП(С)БО.

Також на формування балансу впливає облікова політика підприємства. Облікова політика — це сукупність принципів, методів і процедур, які обирає підприємство для ведення бухгалтерського обліку. Баланс суттєво може змінитись при зміні методу амортизації основних засобів, зміні методу оцінки вибуття запасів, формування резервів тощо.

Також одним із факторів, який впливає на баланс є досвідченість та професійне судження бухгалтерів. При складанні балансу бухгалтери часто стикаються з типовими помилками. Найчастіше зустрічаються такі помилки:

- Неправильна класифікація активів і зобов'язань;
- помилки в оцінці: завищення вартості запасів. Цього можна уникнути регулярними інвентаризаціями та переоцінками запасів;
- невідповідність активу і пасиву: через пропущені операції. Тут вимагається ретельна перевірка оборотної відомості, що допомагає уникнути помилок.

1.2. Особливості оцінки активів і зобов'язань на формування показників фінансової звітності

Формування достовірних показників бухгалтерського балансу безпосередньо залежить від методів оцінки активів і зобов'язань, які застосовує підприємство згідно з вимог НП(С)БО або МСФЗ. Оцінка є ключовим елементом облікової політики, оскільки визначає, яким чином об'єкти обліку будуть відображені у фінансовій звітності. Саме вибір методів оцінки впливає на структуру активів і пасивів, розмір власного капіталу, фінансовий результат та загальний фінансовий стан підприємства.

НП(С)БО та МСФЗ передбачають використання різних підходів до оцінки. За НП(С)БО основою є первісна вартість, тоді як МСФЗ ширше застосовують справедливую вартість і оціночні значення.

Основні методи оцінки згідно НП(С)БО:

- Первісна вартість - загальна сума витрат на придбання або створення активу (НП(С)БО 7, 8, 9);
- Залишкова вартість - первісна вартість мінус накопичений знос;
- Собівартість виробництва — для самостійно виготовлених активів;
- Чиста вартість реалізації — використовується для оцінки запасів;
- Амортизована собівартість — застосовується для фінансових інструментів;
- Сума очікуваного відшкодування — у разі знецінення активів.

Основні методи оцінки за МСФЗ:

- Fair value (справедлива вартість) — ключовий принцип оцінки (IFRS 13);
- «Value in use» - для визначення знецінення активів (IAS 36);
- «Net realizable value» - для запасів (IAS 2);
- «Present value» — для довгострокових зобов'язань;
- «Fair value less cost to sell» — для біологічних активів і активів, утримуваних для продажу.

Порівнюючи ці методи, можна зазначити, що МСФЗ більш орієнтовані на економічну сутність та реалістичну оцінку активів, тоді як НП(С)БО акцентують увагу на документально підтверджених витратах на активи.

Відповідно до НП(С)БО 7 «Основні засоби», активи цієї групи первісно визнаються за первісною вартістю, яка включає витрати на їх придбання, доставку, монтаж, налаштування та інші витрати, безпосередньо пов'язані з доведенням об'єкта до стану, придатного для використання. У подальшому підприємство може продовжувати облік основних засобів за первісною вартістю за мінусом накопиченого зносу та втрат від зменшення корисності або ж застосовувати модель переоцінки. Використання переоціненої вартості дозволяє враховувати зміни ринкових умов, проте потребує періодичного підтвердження справедливої вартості, що збільшує вимоги до професійного судження бухгалтера.

Міжнародні стандарти, зокрема IAS 16 «Property, Plant and Equipment», також передбачають дві моделі подальшої оцінки — модель первісної вартості та модель переоцінки, однак в МСФЗ акцент робиться на тому, що підприємство має обрати ту модель, яка забезпечує найбільш достовірне подання економічної сутності активів. У межах моделі переоцінки вартість об'єкта приводиться у відповідність до його справедливої вартості на дату оцінки, а результат переоцінки визнається у складі іншого сукупного доходу або у складі прибутків і збитків залежно від напрямку коригування.

Надзвичайно важливим елементом оцінки основних засобів є амортизація, тобто систематичний розподіл вартості активу протягом строку його корисного використання. НП(С)БО 7 допускає застосування різних методів амортизації, що дозволяє підприємству адаптувати їх до особливостей використання активів. Найпоширенішим є прямолінійний метод, за якого вартість основного засобу рівномірно списується протягом усього строку служби. Однак підприємство може застосовувати й інші методи, такі як виробничий, що ґрунтується на фактичному обсязі продукції чи робіт, або кумулятивний, який передбачає більш швидке нарахування амортизації у перші роки експлуатації активу. Кожен із цих методів по-різному впливає на залишкову вартість основних засобів, а відповідно — і на підсумкові показники балансу, у тому числі на величину власного капіталу та фінансових результатів.

Важливим аспектом є також визнання знецінення основних засобів. Підприємство повинно періодично оцінювати, чи не перевищує балансова вартість активу суму його очікуваного відшкодування. Якщо виявляється зменшення корисності, різниця підлягає списанню на витрати, що зменшує підсумок активу в балансі та чистий прибуток підприємства. Навпаки, у разі відновлення вартості (що дозволено МСФЗ, але обмежено НП(С)БО) показники активів і капіталу можуть збільшуватися.

Таким чином, оцінка активів і зобов'язань, вибір моделі їх подальшого обліку та методів амортизації безпосередньо впливають на формування бухгалтерського балансу та визначення реального фінансового стану підприємства. Використання первісної вартості забезпечує стабільність і документальну достовірність облікових даних, тоді як модель переоцінки дозволяє адаптувати вартість активів до сучасних ринкових умов. Отже, саме облікова політика підприємства визначає той варіант, що найповніше відповідає специфіці діяльності та потребам користувачів фінансової звітності.

1.3. Методика складання бухгалтерського балансу

Методика складання бухгалтерського балансу в Україні залежить від нормативної бази, за якою ведеться облік: національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку (НП(С)БО) або Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ). Незважаючи на спільну мету - достовірне відображення фінансового стану підприємства - ці дві системи застосовують різні підходи до оцінки, класифікації та подання інформації.

У баланс, який формується згідно з НП(С)БО, використовується уніфікована форма, структура якої не може бути змінена.

Основними етапами складання балансу згідно вимог НП(С)БО є:

- Підготовчий етап: звірка залишків, перевірка первинних документів, оцінка резервів;
- інвентаризація активів і зобов'язань перед складанням річної звітності;
- закриття рахунків доходів і витрат через рахунок 79;
- формування фінансового результату та відображення його у власному капіталі;
- групування даних у форму балансу — поділ на необоротні та оборотні активи, власний капітал, довгострокові й поточні зобов'язання.

Також НП(С)БО передбачає таку оцінку статей:

- Активи - переважно за первісною та залишковою вартістю;
- дебіторська заборгованість — за чистою реалізаційною вартістю;
- запаси — за найменшою з двох оцінок: первісною або чистою вартістю реалізації;
- зобов'язання — за сумою погашення.

НП(С)БО передбачають меншу гнучкість та більше регламентованих вимог.

За МСФЗ підприємство самостійно формує структуру балансу, дотримуючись вимог МСБО 1 «Подання фінансової звітності». Стандарти роблять акцент на суттєвості, справедливій вартості та економічному змісті операцій.

Основними етапами складання балансу згідно вимог МСФЗ є:

- Оцінка активів і зобов'язань, включно з переоцінкою за справедливою вартістю;
- тестування активів на знецінення (МСБО 36);
- визнання забезпечень і резервів за судами, гарантіями та ризиками (МСБО 37);
- відображення фінансових інструментів за МСФЗ 9;
- формування відстрочених податків (МСБО 12).

МСФЗ передбачає таку оцінку статей:

- Основні засоби — за первісною або переоціненою вартістю;
- інвестиційна нерухомість — часто за справедливою вартістю;
- дебіторська заборгованість — за моделлю очікуваних кредитних збитків;
- зобов'язання — інколи за теперішньою вартістю.

МСФЗ потребують більшого професійного судження та ширшого використання оцінок.

Методика складання балансу за НП(С)БО є більш регламентованою та орієнтованою на історичну вартість, тоді як МСФЗ забезпечують ширші можливості оцінки, гнучкість структури та більшу аналітичну значущість даних. Вибір методики впливає не лише на форму представлення інформації, але й на зміст показників, що є важливим для користувачів фінансової звітності.

1.4. Методи аналізу показників бухгалтерського обліку

Бухгалтерський баланс є не лише статичним звітом про фінансовий стан підприємства, але й основою для глибокого аналізу його діяльності. Методи аналізу показників балансу дозволяють визначити ліквідність, платоспроможність, фінансову стійкість, оборотність та ефективність використання ресурсів. Такий аналіз є важливим як для внутрішніх користувачів

(менеджмент, власники), так і для зовнішніх - інвесторів, кредиторів, податкових органів та контрагентів.

Аналіз бухгалтерського балансу - це систематичне дослідження його статей та взаємозв'язків з метою оцінки фінансового стану підприємства, виявлення тенденцій і формування інформаційної бази для ухвалення управлінських рішень. Основними завданнями аналізу є:

- Визначення структури активів і пасивів;
- оцінка здатності підприємства виконувати свої коротко- та довгострокові зобов'язання;
- виявлення резервів підвищення ефективності використання ресурсів;
- формування висновків для стратегічного та оперативного управління.

Аналіз може бути внутрішнім (для потреб менеджменту) або зовнішнім (для інвесторів, банків). Він базується на даних балансу, які порівнюються за різні періоди або з аналогічними підприємствами галузі. Існує кілька методів аналізу балансу, кожен із яких має свої особливості та застосовується залежно від цілей дослідження.

Серед методів аналізу найчастіше виділяють горизонтальний, вертикальний, коефіцієнтний, порівняльний аналізи.

Горизонтальний (часовий) аналіз передбачає порівняння показників балансу за різні звітні періоди для виявлення змін у їх абсолютному та відносному вираженні. Його переваги у його простоті, можливості виявлення трендів. З недоліків – не враховує структурні зміни.

Вертикальний (структурний) аналіз показує частку кожної статті балансу в його загальному підсумку. Його перевага у наочності структури. Недоліки: не відображає динаміку. Цей метод особливо корисний для порівняння з галузевими стандартами.

Коефіцієнтний метод є одним із найбільш поширених, оскільки дозволяє узагальнити дані балансу через систему інтегрованих показників. Основні групи фінансових коефіцієнтів:

- Коефіцієнт ліквідності;
- коефіцієнт фінансової стійкості;
- коефіцієнт оборотності.

Коефіцієнти ліквідності показують здатність підприємства своєчасно погашати короткострокові зобов'язання:

- Коефіцієнт поточної ліквідності (K_p) характеризує загальну забезпеченість підприємства оборотними коштами для ведення господарської діяльності:

$$K_{пл} = \frac{\text{Поточні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}}$$

- Коефіцієнт швидкої ліквідності ($K_{шл}$) - показує, яку частину поточних зобов'язань підприємство може погасити за рахунок найбільш ліквідних активів (без урахування запасів):

$$K_{шл} = \frac{\text{Грошові кошти} + \text{Дебіторська заборгованість}}{\text{Поточні зобов'язання}}$$

- Коефіцієнт абсолютної ліквідності ($K_{ал}$) - Найжорсткіший критерій ліквідності, що показує, яку частину зобов'язань можна погасити негайно:

$$K_{ал} = \frac{\text{Грошові кошти}}{\text{Поточні зобов'язання}}$$

Ліквідність балансу відображає здатність підприємства покривати свої зобов'язання активами в залежності від їхньої швидкості перетворення на грошові кошти. Для цього активи групуються за ступенем ліквідності, а зобов'язання - за термінами погашення:

- А1 — найбільш ліквідні активи (грошові кошти, короткострокові інвестиції);
- А2 — швидко реалізовані активи (дебіторська заборгованість);
- А3 — повільно реалізовані активи (запаси);
- А4 — важко реалізовані активи (основні засоби).
- П1 — найтерміновіші зобов'язання (кредиторська заборгованість);
- П2 — короткострокові зобов'язання;

- ПЗ — довгострокові зобов'язання;
- П4 — постійні пасиви (власний капітал).

Баланс вважається ліквідним, якщо виконуються умови: $A1 \geq P1$, $A2 \geq P2$, $A3 \geq P3$, $A4 \leq P4$.

Фінансова стійкість характеризує структуру капіталу та залежність від зовнішнього фінансування. Основними показниками є:

- Коефіцієнт автономії - показує частку активів, профінансованих власним капіталом. Низький коефіцієнт автономії вказує на високий рівень залучення позикових коштів і зростання ризику неплатоспроможності:

$$K_{\text{авт}} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Активи}}$$

- Коефіцієнт фінансового ризику (позиковий капітал поділений на власний капітал) - відображає співвідношення залучених коштів до власного капіталу компанії. Якщо коефіцієнт перевищує 1,0, зростає фінансовий ризик - підприємство значною мірою залежить від кредиторів, а його діяльність може стати нестійкою у разі несприятливих змін на ринку

$$K_{\text{фр}} = \frac{\text{Позиковий капітал}}{\text{Власний капітал}}$$

- Коефіцієнт маневреності власного капіталу - частка власних оборотних коштів у власному капіталі. Високе значення свідчить про більшу гнучкість у використанні капіталу та здатність швидко реагувати на зміну умов діяльності:

$$K_{\text{ман}} = \frac{\text{Поточні активи} - \text{Поточні зобов'язання}}{\text{Власний капітал}}$$

Порівняльний аналіз полягає у зіставленні показників діяльності підприємства з:

- Середньогалузевими значеннями;
- конкурентами;
- підприємствами, що є лідерами ринку.

Такий метод дозволяє оцінити конкурентоспроможність підприємства, виявити відхилення від норм та знайти напрямки для вдосконалення.

Трендовий аналіз (на відміну від горизонтального аналізу) будується на визначенні довгострокових напрямків зміни показників із використанням базового періоду. Він дозволяє прогнозувати майбутній розвиток, оцінювати стійкість фінансових тенденцій та ризики.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТА АНАЛІЗУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО БАЛАНСУ

2.1. Загальна характеристика підприємства та організація обліку

Товариство з обмеженою відповідальністю «XXXXXXX» було засноване ** вересня 20** року відповідно до рішення засновника. Підприємство є юридичною особою, що діє в особі директора ПРАЦІВНИК_1 з моменту державної реєстрації. Місцезнаходження підприємства: *****, Україна, місто *****, вул. *****, будинок *. Ідентифікаційний код ЄДРПОУ *****. Підприємство самостійно володіє своїм майном і розпоряджається ним на власний розсуд, має самостійний баланс, відкриває поточні, депозитні (вкладні), валютні та інші рахунки в установах банків, а також використовує печатку зі своїм найменуванням. Статутний капітал підприємства становить 209,9 тис. грн, внесений повністю засновником ПРАЦІВНИК_1, яка також є кінцевим бенефіціарним власником. Майно підприємства складається з основних засобів, а також інших цінностей, вартість яких відображена в балансі підприємства.

Діяльність підприємства регулюється Статутом (Додаток Б) та чинним законодавством України. Основний вид діяльності за КВЕД – 46.31 «Оптова торгівля фруктами й овочами». Додаткові види діяльності включають:

- 01.24 Вирощування зерняткових і кісточкових фруктів;
- 01.25 Вирощування ягід, горіхів, інших плодових дерев і чагарників;
- 01.29 Вирощування інших багаторічних культур;
- 46.38 Оптова торгівля іншими продуктами харчування, у тому числі рибою, ракоподібними та молюсками;
- 68.20 Надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна.

Підприємство спеціалізується на оптовій торгівлі фруктами та овочами, а також має потенціал для розвитку виробництва сільськогосподарської продукції.

ТОВ «XXXXXXXX» активно співпрацює з широким колом контрагентів та міжнародних партнерів, зокрема:

- «XXX XXX» - турецька компанія, що спеціалізується на експорті сільськогосподарської продукції, зокрема цитрусових і овочів. Її перевага – великий досвід на міжнародному ринку та здатність забезпечувати великі обсяги якісної продукції.
- «XX XX» - Відомий постачальник фруктів із Туреччини. Перевага – фокус на вирощуванні сезонних культур.
- «XX XXX» - Компанія, що експортує овочі та фрукти. Її сильна сторона – налагоджена логістика, що забезпечує швидку доставку свіжої продукції.
- «X XXX» - нідерландська компанія, що спеціалізується на торгівлі фруктами та логістиці. Її перевага – доступ до європейських ринків і використання сучасних технологій зберігання, що гарантує свіжість товару.
- «X XX» - Польська компанія, що постачає овочі та фрукти, зокрема яблука та груші. Її перевага – близькість до України, що зменшує транспортні витрати, та висока якість європейської продукції.

Покупцями підприємства є такі компанії як:

- ТОВ «X»
- ТОВ «XX»
- ТОВ «XXXX»
- ТОВ «XXXXXX»
- ТОВ «XXXXXXX»
- ТОВ «XXXXXXXXXX»
- ТОВ «XXXXXX XXX»
- ТОВ «XXXXXX XXXXX»
- ТОВ «XX XXXXXXXXXXX»
- БО «XXXXXX XXX»

- ТОВ «XXX XXXXX»
- ТОВ «XXXX XXXX»
- ТОВ «XXXXX XXXX»

Організаційна структура ТОВ «XXXXXXXXX» є компактною, але не відповідає масштабам діяльності. Станом на кінець 2024 року на підприємстві працювало 6 осіб. Така структура дозволяє оперативно приймати рішення, проте обмежена кількість персоналу може створювати навантаження при зростанні обсягів діяльності. Бухгалтерський облік ведеться на аутсорсинговій основі. Відповідно до штатного розпису (Додаток В) на підприємстві працюють:

- директор – ПРАЦІВНИК_1;
- менеджер із збуту – ПРАЦІВНИК_2;
- менеджер з логістики – ПРАЦІВНИК_3;
- водій – ПРАЦІВНИК_4;
- водій – ПРАЦІВНИК_5;
- менеджер з постачання – ПРАЦІВНИК_6.

Технологічна схема діяльності підприємства базується на класичному циклі оптової торгівлі та включає наступні етапи:

- Аналіз ринку та замовлення: Менеджер з постачання аналізує попит та формує замовлення іноземним або вітчизняним постачальникам.
- Логістика та імпорту: Транспортування продукції (фруктів та овочів), проходження митних процедур (при імпорті).
- Приймання та зберігання: Оприбуткування товару на склад, перевірка якості.
- Збут: Робота менеджера зі збуту з клієнтами, формування партій для відправки.
- Доставка: Транспортування продукції покупцям власним або найманим транспортом.

У своїй роботі підприємство керується Конституцією України, Податковим кодексом України, законами України та прийнятими відповідно до них

нормативно-правовими актами, розпорядженнями Кабінету Міністрів України, іншими нормативними актами профільних міністрів та відомств, Статутом підприємства, національними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку тощо. Діяльність підприємства регулюється Митним Кодексом України, Господарським Кодексом України, Податковим Кодексом України, ЗУ «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті», ЗУ «Про ціни та ціноутворення», ЗУ «Про зовнішньоекономічну діяльність». Бухгалтерський облік ведеться відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій.

Відповідно до Наказу про облікову (Додаток Г) на підприємстві застосовується автоматизована система обліку. Облік витрат підприємства ведеться виключно на рахунках 9-го класу «Витрати діяльності».

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність» звітним періодом для складання фінансової звітності у ТОВ «XXXXXXXXXX» є календарний рік. Крім того, підприємство подає проміжну квартальну звітність.

Підприємство самостійно визначає фонд оплати праці, в порядку та розмірах, встановлених чинним законодавством. Мінімальний розмір оплати праці найманих працівників не може бути меншим прожиткового мінімуму, який встановлюється законодавчими актами.

Відповідальність за стан обліку несе директор та ТОВ «XXXXXXXXXXXX XXXXX», яке забезпечує бухгалтерський супровід підприємства. Фінансовий рік встановлюється з 1 січня по 31 грудня включно. Звітність по операціях підприємства складається у строки, визначені законодавством. Посадові особи підприємства несуть відповідальність за достовірність інформації, що міститься у звітності. ТОВ «XXXXXXXXXXXX XXXXX» забезпечує дотримання на підприємстві встановлених єдиних методологічних засад бухгалтерського обліку, складання і подання в установлені терміни фінансової та статистичної звітності, організовує контроль за відображенням на рахунках бухгалтерського обліку всіх господарських операцій, бере участь в оформленні матеріалів,

пов'язаних із нестачею та відшкодуванням втрат від нестачі, крадіжки і псування активів підприємства.

ТОВ «XXXXXXXX» не має власного штатного бухгалтера, тому облік ведеться на аутсорсинговій основі ТОВ «XXXXXXXXXX XXXXX» із залученням двох спеціалістів: головного бухгалтера та його помічника. У такому випадку бухгалтерія має аутсорсингову форму організації, оскільки всі завдання зосереджені в зовнішній компанії.

Підприємство використовує автоматизовану систему обліку, що передбачає ведення реєстрів бухгалтерського обліку в електронній формі за допомогою програмного забезпечення.

На підприємстві облік ведеться із застосуванням таких бухгалтерських програм:

1. 1С:Бухгалтерія – для ведення бухгалтерського та податкового обліку, формування звітності. Також програма містить доробки для зручнішого формування первинної документації та її реєстрів.
2. М.Е.Дос – для подання електронної звітності та обміну документами з контролюючими органами.

Відповідно до Наказу про облікову політику (Додаток Г) для оцінки запасів застосовується метод ФІФО (собівартість перших за часом надходження запасів). Основні засоби визнаються при вартості понад 20000,00 грн. Амортизація основних засобів, нематеріальних активів та інших необоротних активів нараховується прямолінійним методом, а для малоцінних необоротних матеріальних активів – 100% вартості в першому місяці використання. Витрати підприємства обліковуються виключно за рахунками класу 9.

2.2. Аналіз основних показників діяльності

Для оцінки ефективності роботи ТОВ «XXXXXXXXX» проведемо аналіз основних фінансово-економічних показників за 2022–2024 роки використовуючи дані Таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Загальні показники діяльності підприємства за 2022 – 2024 роки

Показники	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Відхилення 2023-2024 (+/-)	Темп росту 2024 до 2023, %
1	2	3	4	5	6
Чистий дохід від реалізації (тис. грн)	7695,1	126721,5	205352,9	78631,4	162,05
Усього доходи (тис. грн)	7695,1	126822,9	220672,5	93849,6	174,00
Усього витрати (тис. грн)	8303,6	120804,5	214115,2	93310,7	177,24
Чистий прибуток (збиток) (тис. грн)	(608,5)	6018,4	6557,3	538,9	108,95
Рентабельність продажу (за чистим прибутком), %	-7,91	4,75	3,19	-1,56	-
Необоротні активи (тис. грн)	0,0	54,2	196,0	141,8	361,62
Оборотні активи (тис. грн), в т.ч.:	8495,9	57765,1	118840,8	61075,7	205,73
– запаси	4060,9	30810,4	48949,3	18138,9	158,87
– грошові кошти та еквіваленти	1715,6	2399,0	4975,9	2576,9	207,42
Середньооблікова кількість працівників (осіб)	4	5	6	1	120,00
Дебіторська заборгованість (тис. грн)	2719,4	24555,7	63653,6	39097,9	259,22
Поточна кредиторська заборгованість (тис. грн)	9104,4	52237,4	106687,7	54450,3	204,24
Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	0,30	0,47	0,60	0,13	-

Закінчення таблиці 2.1.

1	2	3	4	5	6
Власний капітал (тис. грн)	(608,5)	5581,9	12349,1	6767,2	221,23
Витрати майбутніх періодів (тис. грн)	0,0	0,0	5,1	5,1	-

Джерело: розраховано автором на основі даних із фінансової звітності малого підприємства ТОВ «XXXXXXXX» за 2022, 2023 та 2024 роки.

Аналіз даних таблиці 2.1. свідчить про наступне:

1. Стрімке зростання масштабів діяльності. У 2024 році чистий дохід зріс на 62% порівняно з 2023 роком і склав 205,3 млн грн. Порівняно з 2022 роком (роком заснування) обсяги зросли в десятки разів.

2. Прибутковість. Підприємство вийшло зі збиткової діяльності стартового 2022 року (-608,5 тис. грн) на стабільний прибуток. У 2024 році чистий прибуток склав 6557,3 тис. грн, що на 8,9% більше, ніж у 2023 році. Однак рентабельність продажу дещо знизилась (з 4,75% до 3,19%), що може бути пов'язано зі випереджаючим темпом росту витрат (собівартості та інших операційних витрат).

3. Зростання активів. Спостерігається суттєве нарощування оборотних активів (на 205,7% у 2024 році), зокрема запасів товарів (на 58,9%). Це свідчить про розширення асортименту та обсягів торгівлі.

4. Фінансова стійкість. Власний капітал зріс більш ніж удвічі (+6,7 млн. грн) за рахунок накопичення нерозподіленого прибутку. Разом з тим, підприємство має значну кредиторську заборгованість (106,7 млн. грн), яка перевищує дебіторську, що є характерним для торговельних підприємств, які працюють з відстрочкою платежу постачальникам.

Таблиця 2.2.

Динаміка і структура реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) у
вартісному вимірі за 2022 – 2024 роки

Види діяльності	2022 рік		2023 рік		2024 рік		Темп росту 2024 до 2023, %
	тис. грн	Питома вага, %	тис. грн	Питома вага, %	тис. грн	Питома вага, %	
Реалізація товарів та послуг	7695,1	100,0	126721,5	99,9	205352,9	93,1	162,1
Інша операційна діяльність	0,0	0,0	101,4	0,1	15319,6	6,9	15108,1
РАЗОМ Доходів	7695,1	100,0	126822,9	100,0	220672,5	100,0	174,0

Джерело: розраховано автором на основі даних із фінансової звітності малого підприємства ТОВ «XXXXXXX» за 2022, 2023 та 2024 роки.

Аналіз даних таблиці 2.2. свідчить про наступне:

1. Масштабування діяльності. Спостерігається стрімка позитивна динаміка загального обсягу доходів підприємства. Якщо у 2022 році загальний дохід становив лише 7695,1 тис. грн, то у 2023 році він зріс до 126822,9 тис. грн, а у 2024 році досяг рівня 220672,5 тис. грн. Темп росту загальних доходів у 2024 році порівняно з 2023 роком склав 174,0%, що означає збільшення обсягів діяльності майже в 1,75 рази. Така динаміка є характерною для підприємства, що перебуває на стадії активного захоплення ринку та розширення клієнтської бази.

2. Товарна структура доходів. Абсолютну більшість у структурі доходів підприємства займає чистий дохід від реалізації товарів (рядок 2000 Звіту про фінансові результати). У 2022 та 2023 роках його частка становила майже 100%. У 2024 році, незважаючи на абсолютний приріст реалізації товарів на 78631,4 тис. грн, питома вага цієї статті дещо знизилася до 93,1%. Це підтверджує, що основною операційною діяльністю підприємства залишається оптова торгівля фруктами й овочами (КВЕД 46.31).

3. Диверсифікація джерел надходжень. Важливою особливістю 2024 року стала поява суттєвої суми у статті «Інші операційні доходи» (рядок 2120), яка склала 15319,6 тис. грн (або 6,9% від загальної суми доходів). У

попередньому 2023 році цей показник був незначним (101,4 тис. грн). Враховуючи, що підприємство веде активну зовнішньоекономічну діяльність, значна частина цих доходів сформована за рахунок позитивних курсових різниць від операційної діяльності (купівлі-продажу валюти та переоцінки монетарних статей балансу).

4. Стабільність основного бізнесу. Темп росту чистого доходу від реалізації товарів у 2024 році склав 162,1%. Це свідчить про те, що попит на продукцію підприємства є стійким, а налагоджені канали збуту працюють ефективно.

Таблиця 2.3.

Оцінка динаміки та структури джерел грошових надходжень (доходів) за рахунками бухгалтерського обліку

Рахунок / Стаття доходу	2022 рік		2023 рік		2024 рік		Відхилення частки 2024 до 2023, %
	Сума, тис. грн	Питома вага, %	Сума, тис. грн	Питома вага, %	Сума, тис. грн	Питома вага, %	
1	2	3	4	5	6	7	8
Рах. 702 «Дохід від реалізації товарів»	7695,1	100,0	126721,5	99,92	205352,9	93,06	-6,86
Рах. 71 «Інший операційний дохід» (курсові різниці, реалізація ін. оборотних активів)	0,0	0,0	101,4	0,08	15319,6	6,94	+6,86
Рах. 73, 74 «Фінансові та інші доходи»	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ВСЬОГО Доходів (Клас 7)	7695,1	100,0	126822,9	100,0	220672,5	100,0	-

Джерело: розраховано автором на основі даних із фінансової звітності малого підприємства ТОВ «XXXXXXXX» за 2022, 2023 та 2024 роки.

Аналіз даних таблиці 2.3. дозволяє зробити такі висновки:

1. Стійке зростання сукупного доходу. Загальний обсяг доходів (клас 7 Плану рахунків бухгалтерського обліку) демонструє стабільну позитивну динаміку протягом усього аналізованого періоду. У 2024 році сукупний дохід склав 220672,5 тис. грн, що на 93849,6 тис. грн більше, ніж у попередньому році. Це підтверджує ефективність обраної бізнес-моделі та здатність підприємства генерувати грошові потоки в умовах нестабільності ринку.

2. Домінування основного виду діяльності. Найбільшу питому вагу в структурі доходів займає дохід від реалізації товарів (рахунок 702), частка якого у 2024 році склала 93,06%. Це свідчить про те, що фінансова стійкість підприємства базується на його основній операційній діяльності — оптовій торгівлі фруктами та овочами, а не на випадкових або одноразових операціях.

3. Вплив зовнішньоекономічних факторів. Ключовою зміною у структурі доходів 2024 року стало різке зростання частки «Іншого операційного доходу» (рахунок 71) — з 0,08% у 2023 році до 6,94% (15 319,6 тис. грн) у 2024 році. Враховуючи активну імпорتنу діяльність ТОВ «XXXXXXXXX», можна стверджувати, що основною складовою цього доходу є операційні курсові різниці (субрахунок 714). Це пов'язано з коливанням валютних курсів та наявністю монетарних статей балансу (заборгованості перед іноземними контрагентами, валютних коштів на рахунках).

4. Відсутність інвестиційних та фінансових доходів. Нульові показники за рахунками 72, 73 та 74 свідчать про те, що підприємство на даному етапі розвитку не займається інвестиційною діяльністю (участь у капіталі, дивіденди) та не отримує фінансових доходів від розміщення вільних коштів, а зосереджує всі ресурси на розширенні операційного циклу.

Таким чином, ТОВ «XXXXXXXXX» є фінансово стійким суб'єктом господарювання з високим потенціалом зростання, а наявна система обліку та контролю в цілому забезпечує інформаційні потреби управління, хоча і вимагає постійного моніторингу в частині управління заборгованостями.

2.3. Методика формування бухгалтерського балансу

Організація бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності на ТОВ «XXXXXXXXX» здійснюється відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку (НП(С)БО). Відповідно до Наказу про облікову політику, підприємство застосовує автоматизовану форму ведення обліку з використанням програмного забезпечення «1С: Бухгалтерія» та «М.Е.Дос».

Процес складання балансу (Звіту про фінансовий стан, форма № 1-м) на ТОВ «XXXXXXXXX» є регламентованим процесом, що складається з низки послідовних етапів, визначених методикою формування фінансової звітності згідно з НП(С)БО.

На підготовчому етапі здійснюється перевірка первинних документів та повноти відображення господарських операцій у реєстрах обліку. Оскільки облік ведеться на аутсорсинговій основі ТОВ «XXXXXXXXXXXX XXXX», особлива увага приділяється звірці взаєморозрахунків з контрагентами, зокрема з іноземними партнерами.

Перед складанням річної фінансової звітності підприємство обов'язково проводить суцільну інвентаризацію активів та зобов'язань для підтвердження їх фактичної наявності та стану. На підприємстві інвентаризація проводиться щорічно у період жовтень–грудень. Перевірці підлягають основні засоби, товарно-матеріальні цінності, грошові кошти та розрахунки з дебіторами й кредиторами. Результати інвентаризації відображаються в обліку у тому звітному періоді, у якому закінчена інвентаризація.

У кінці звітного року на підприємстві здійснюється закриття рахунків класів 7, 8 та 9. Згідно з обліковою політикою, ТОВ «XXXXXXXXX» використовує виключно рахунки класу 9 «Витрати діяльності». Таким чином сальдо рахунків доходів (70, 71) та витрат (90, 92, 94) списуються на фінансово-результативний рахунок 79 «Фінансові результати». Визначений чистий прибуток (або збиток)

переноситься на рахунок 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)», формуючи власний капітал підприємства.

Наступним етапом для складання балансу є групування даних та заповнення форм звітності. На цьому етапі здійснюється перенесення залишків із синтетичних рахунків до відповідних рядків Балансу (форми № 1-м). Відповідно активи групуються за ступенем ліквідності: від менш ліквідних (Необоротні активи) до найбільш ліквідних (Гроші та їх еквіваленти). Оцінка запасів при цьому здійснюється за методом ФІФО. А пасиви – відображаються за джерелами формування: Власний капітал та Поточні зобов’язання.

Таким чином, методика складання балансу на ТОВ «XXXXXXXXXX» повністю відповідає вимогам НП(С)БО, забезпечуючи достовірність відображення майнового стану підприємства.

2.4. Аналіз показників бухгалтерського балансу підприємства

Для комплексної оцінки фінансового стану підприємства розглянемо такі методи аналізу, як горизонтальний, вертикальний, трендовий, коефіцієнтний та порівняльний.

Горизонтальний (часовий) аналіз дозволяє оцінити динаміку зростання активів та пасивів у відсотковому співвідношенні. Дані для аналізу наведено в Таблиці 2.1.

Таблиця 2.4.

Горизонтальний аналіз активів та пасивів ТОВ «XXXXXXXXXX»

Стаття балансу	2022 рік, тис. грн	2023 рік, тис. грн	2024 рік, тис. грн	Відхилення 2023 до 2022 (+/-), тис. грн	Темп приросту 2023 до 2022, %	Відхилення 2024 до 2023 (+/-), тис. грн	Темп приросту 2024 до 2023, %
1	2	3	4	5	6	7	
АКТИВ							
I. Необоротні активи	0,0	54,2	196,0	+54,2	—	+141,8	+261,6%

Закінчення таблиці 2.4.

1	2	3	4	5	6	7	8
П. Оборотні активи	8495,9	57765,1	118840,8	+49269,2	+579,9%	+61075,7	+105,7%
в т. ч. Запаси	4060,9	30810,4	48949,3	+26749,5	+658,7%	+18138,9	+58,9%
в т. ч. Дебіторська заборгованість	1551,4	20809,2	55950,1	+19257,8	+1241,3%	+35140,9	+168,9%
в т. ч. Грошові кошти	1715,6	2399,0	4975,9	+683,4	+39,8%	+2576,9	+107,4%
БАЛАНС (Актив)	8495,9	57819,3	119036,8	+49323,4	+580,6%	+61217,5	+105,9%
ПАСИВ							
І. Власний капітал	-608,5	5581,9	12349,1	+6190,4	—	+6767,2	+121,2%
П. Довгострокові зобов'язання	0,0	0,0	0,0	0,0	—	0,0	—
ІІІ. Поточні зобов'язання	9104,4	52237,4	106687,7	+43133,0	+473,8%	+54450,3	+104,2%
БАЛАНС (Пасив)	8495,9	57819,3	119036,8	+49323,4	+580,6%	+61217,5	+105,9%

Джерело: розраховано автором на основі даних із фінансової звітності малого підприємства ТОВ «XXXXXXXX» за 2022, 2023 та 2024 роки.

Детальний горизонтальний аналіз виявляє наступні тенденції розвитку підприємства:

1. Загальне масштабування бізнесу. За період 2022–2024 років валюта балансу зросла на 1301,1%, що свідчить про феноменальне розширення економічної бази підприємства. У 2024 році цей приріст продовжувався високими темпами, склавши +105,9% порівняно з 2023 роком.

2. Агресивний приріст активів. Найбільш динамічно зростає дебіторська заборгованість - її приріст за два роки склав +4636,1%. Це підкреслює, що підприємство використовує агресивну політику товарного кредитування (надання відстрочки платежу) для стрімкого збільшення обсягів продажів та розширення ринку. Цей показник зростає значно швидше, ніж запаси (які зросли на 1105,4% за два роки). Необоротні активи також активно нарощуються, перейшовши з нульового рівня до 196,0 тис. грн.

3. Покращення фінансової бази. За період 2022–2024 років підприємство здійснило вихід зі збитків (-608,5 тис. грн) та наростило власний

капітал до 12349,1 тис. грн. Приріст власного капіталу у 2024 році (+121,2%) випереджав приріст поточних зобов'язань (+104,2%), що є позитивним сигналом для зміцнення фінансової незалежності.

4. Зобов'язання та їх структура. Поточні зобов'язання загалом зросли на 1071,8% за два роки. Це свідчить про те, що підприємство ефективно використовує товарний кредит як основне джерело фінансування. Однак підприємство дуже залежне від постачальників, тому будь-яка затримка поставок або невчасна оплата зі сторони покупців можуть створити труднощі для подальшого ведення бізнесу.

5. Низька ліквідність. Поточні зобов'язання на кінець 2024 року значно перевищують найбільш ліквідні активи – Грошові кошти (106,7 млн грн поточних зобов'язань у порівнянні з 5 млн грн грошових коштів). Коефіцієнт абсолютної ліквідності також дуже низький – підприємство повністю залежить від того, чи вчасно з ним розрахуються покупці, щоб воно могло розрахуватися з постачальниками.

Вертикальний (структурний) аналіз дозволяє визначити питому вагу кожної статті у загальному підсумку балансу та оцінити якісні зміни у структурі майна і джерел його формування. Розглянемо та порівняємо дані за 2022 – 2024 роки у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5.

Структурний аналіз активів та пасивів ТОВ «XXXXXXXXX»

Стаття балансу	Частка у 2022 році, %	Частка у 2023 році, %	Частка у 2024 році, %	Зміна структури 2024/2023 (+/- п.п.)
1	2	3	4	5
АКТИВ				
Необоротні активи	0,0	0,1	0,2	+0,1
Оборотні активи:	100,0	99,9	99,8	-0,1
в т.ч. Запаси	47,8	53,3	41,1	-12,2
в т.ч. Дебіторська заборгованість (сумарно)	32,0	42,5	53,5	+11,0
в т.ч. Грошові кошти	20,2	4,1	4,2	0,1

Закінчення таблиці 2.5.

1	2	3	4	5
ПАСИВ				
Власний капітал	(7,2)	9,7	10,4	+0,7
Поточні зобов'язання, в т.ч.:	107,2	90,3	89,6	-0,7
- Товарна кредиторська заборгованість	80,9	82,9	87,3	+4,4

Джерело: розраховано автором на основі даних із фінансової звітності малого підприємства ТОВ «XXXXXXXX» за 2022, 2023 та 2024 роки.

Вертикальний аналіз показників показує, що структура балансу є типовою для торговельного підприємства з агресивною стратегією росту:

1. Активи: майже усі ресурси зосереджено в оборотних активах. У 2024 році відбулася структурна трансформація: частка запасів зменшилась на 12,2 п.п., тоді як частка дебіторської заборгованості зросла на 11,0 п.п. Це означає, що активи підприємства переходять із Запасів у Дебіторську заборгованість, що підвищує ризик касових розривів.

2. Пасиви: підприємство фінансується переважно за рахунок кредиторів. Частка власного капіталу хоч і зростає, проте залишається низькою. Ключовим джерелом ресурсів виступають постачальники, що свідчить про високу довіру контрагентів, але й про критичну залежність від умов постачання.

Трендовий аналіз дозволяє визначити основну тенденцію розвитку показників за ряд періодів. Розглянемо дані таблиці 2.6. За базу порівняння прийнято 2022 рік.

Таблиця 2.6.

Трендовий аналіз показників діяльності ТОВ «XXXXXXXX»

Показник	2022 (База)	2023 (індекс росту)	2024 (індекс росту)	Характер тренду
1	2	3	4	5
Чистий дохід	100%	1646,8%	2668,6%	Експоненціальне зростання
Валюта балансу	100%	680,5%	1401,1%	Прискорене зростання

Закінчення таблиці 2.6.

1	2	3	4	5
Власний капітал	-	100 % (Відновлення)	221,2% (відносно до 2023 року)	Позитивний (накопичення)
Дебіторська заборгованість	100%	1256,2%	3256,3%	Випереджаюче зростання

Джерело: розраховано автором на основі даних із фінансової звітності малого підприємства ТОВ «XXXXXXXX» за 2022, 2023 та 2024 роки.

Трендовий аналіз підтверджує, що підприємство знаходиться на стадії бурхливого розвитку. Темп росту дебіторської заборгованості (індекс 3256%) суттєво перевищує темп росту чистого доходу (індекс 2668%), що є тривожним сигналом: продажі зростають повільніше, ніж борги клієнтів. Це вимагає перегляду кредитної політики щодо покупців.

Коефіцієнтний аналіз передбачає розрахунок відносних показників, що характеризують ліквідність, платоспроможність та ділову активність. Щоб зробити висновки на основі даного аналізу розглянемо дані, подані у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7.

Аналіз фінансових коефіцієнтів

Показник	Методика розрахунку (рядки балансу)	За 2023 рік	За 2024 рік	Норматив	Відхилення від норми
1. Коефіцієнт покриття	ряд. 1195 / ряд. 1695	1,11	1,11	> 1,0	Відповідає
2. Коефіцієнт швидкої ліквідності	(ряд. 1195 – ряд. 1100) / ряд. 1695	0,52	0,66	0,6–0,8	Відповідає
3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	ряд. 1165 / ряд. 1695	0,05	0,05	> 0,2	Критично низький
4. Коефіцієнт автономії	ряд. 1495 / ряд. 1900	0,10	0,10	> 0,5	Критично низький
5. Коефіцієнт фінансового ризику	ряд. 1695 / ряд. 1495	9,36	8,64	< 1,0	Критично високий

Джерело: розраховано автором на основі даних із фінансової звітності малого підприємства ТОВ «XXXXXXXX» за 2023 та 2024 роки.

Можемо зробити наступні висновки:

1. Ліквідність: Поточна платоспроможність підприємства є задовільною (коефіцієнт покриття > 1). Позитивним зрушенням у 2024 році стало входження коефіцієнта швидкої ліквідності у нормативний коридор (0,66), що свідчить про здатність погасити 66% боргів без розпродажу складських запасів. Проте абсолютна ліквідність залишається вкрай низькою (0,05), вказуючи на дефіцит грошових коштів на рахунках.

2. Фінансова стійкість: Показники автономії (0,10) та фінансового ризику (8,64) свідчать про кризовий фінансовий стан у довгостроковій перспективі. Підприємство критично залежить від зовнішніх кредиторів. На кожну 1 грн власних коштів припадає 8,64 грн позикових.

Порівняльний аналіз полягає у зіставленні показників діяльності підприємства з середньогалузевим значенням, конкурентами або великими підприємствами. Оскільки підприємство не володіє даними конкурентів, порівняємо взаємопов'язані статі балансу для оцінки збалансованості грошових потоків із середнім значенням по галузі (оптова торгівля). Для порівняння показників розглянемо дані таблиці 2.8.

Таблиця 2.8.

Порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості

Показник	2023 рік, тис. грн	2024 рік, тис. грн	Співвідношення ДЗ до КЗ у 2024 році
1. Дебіторська заборгованість за товари (ДЗ)	13 044,6	37 263,4	1 : 2,8 (0,36)
2. Кредиторська заборгованість за товари (КЗ)	47 929,6	103 910,7	
Чистий товарний кредит (КЗ - ДЗ)	34 885,0	66 647,3	

Джерело: розраховано автором на основі даних із фінансової звітності малого підприємства ТОВ «XXXXXXXX» за 2023 та 2024 роки.

Середнє значення співвідношення дебіторської заборгованості до кредиторської заборгованості по галузі є меншим 1. Виходячи з того, що співвідношення дебіторської заборгованості до кредиторської для ТОВ «XXXXXXXX» у 2024 році становить 0,36, тобто співпадає із середнім по галузі показником, але є надто

низьким, що свідчить про агресивну фінансову політику та використання надзвичайно вигідних умов відтермінування платежів від постачальників.

Використання п'яти методів аналізу дозволило встановити, що підприємство демонструє високу ділову активність та прибутковість, проте фінансова модель підприємства є ризиковою через надмірне боргове навантаження та низьку частку власного капіталу. Управління дебіторською заборгованістю та підвищення абсолютної ліквідності мають стати пріоритетами для менеджменту.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО БАЛАНСУ ТА АНАЛІЗУ ЙОГО ПОКАЗНИКІВ

3.1. Пропозиції щодо удосконалення обліку оборотних активів

Аналіз фінансової звітності ТОВ «XXXXXXXX» за 2022–2024 роки засвідчив наявність суттєвих диспропорцій у структурі оборотних активів та джерел їх фінансування, що формує підвищений рівень фінансових ризиків і негативно впливає на якість бухгалтерського обліку та достовірність показників бухгалтерського балансу. За даними таблиці 2.1, у 2024 році частка дебіторської заборгованості у структурі поточних активів досягла 53,5%, що на 21,5 в.п. більше, ніж у 2022 році. При цьому темпи її зростання були значно вищими за темпи збільшення доходів, що свідчить про погіршення фінансової дисципліни контрагентів.

Згідно з даними горизонтального аналізу, дебіторська заборгованість збільшилася з 2,7 млн грн у 2022 році до 24,6 млн грн у 2023 році, а у 2024 році - до 63,6 млн грн (зростання в 9,3 рази за два роки). Така динаміка істотно уповільнила обіг оборотних активів: коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості знизився до 7,18 разів, а середній термін її інкасації збільшився до 51 дня, що перевищує верхню межу нормативу і є негативним для торговельного підприємства.

Одночасно з цим спостерігається стрімке нарощення кредиторської заборгованості, яка у 2024 році сягнула 106,7 млн грн (зростання у 11,7 рази порівняно з 2022 роком). За структурним аналізом, її частка становить 87,3% усіх пасивів, що свідчить про критичну залежність від зовнішніх джерел фінансування. На кожну одну гривню власного капіталу припадає 8,64 грн позикових коштів, що сигналізує про високий рівень фінансового ризику підприємства.

Загрозливим є й те, що частка грошових коштів у структурі активів залишається низькою — лише 4,2% у 2024 році, що не забезпечує потребу підприємства в ліквідності. За таких умов значні обсяги дебіторської заборгованості фактично «заморожують» оборотний капітал, погіршуючи можливості підприємства виконувати свої поточні зобов'язання.

Проведений аналіз також засвідчив низку методичних проблем в організації обліку оборотних активів. По-перше, підприємство не формує резерв сумнівних боргів, хоча така вимога закріплена пунктами 8–11 НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість». Унаслідок цього балансова вартість активів є завищеною, а витрати - заниженими, що призводить до викривлення фінансових результатів та недотримання принципу обачності.

Аналітичний облік дебіторської заборгованості є недостатньо деталізованим: відсутній віковий аналіз, класифікація за категоріями ризику, поділ на контрагентів із різними умовами кредитування. Це позбавляє підприємство можливості контролювати строки оплати й оперативно реагувати на накопичення прострочених боргів.

Договірна політика не містить чітко визначених механізмів забезпечення платіжної дисципліни. У договорах із покупцями прописано штрафні санкції за несвоєчасні розрахунки, але немає контролю зі сторони керівництва, відповідно немає стимуляції для контрагентів якнайшвидше оплатити борг. Така ситуація створює високі ризики втрати ліквідності та ускладнює управління оборотними активами. Незважаючи на використання облікових програм BAS та M.E.Doc, автоматизація контролю за дебіторською заборгованістю реалізована недостатньо. Не застосовуються функції автоматичного моніторингу строків оплати, блокування відвантажень покупцям із простроченою заборгованістю, автоматичних нагадувань менеджерам.

Узагальнюючи викладене, головними слабкими місцями у діяльності та системі обліку підприємства є:

- надмірне зростання дебіторської заборгованості;
- відсутність резерву сумнівних боргів;

- недостатня аналітичність обліку дебіторської заборгованості;
- недоліки договірної та кредитної політики;
- надмірна залежність від кредиторської заборгованості;
- низький рівень ліквідності;
- недостатній рівень автоматизації облікових процесів;
- нераціональна структура оборотних активів;
- відсутність внутрішнього положення щодо управління дебіторською заборгованістю.

Удосконалення обліку оборотних активів на ТОВ «XXXXXXXXX» можливе за рахунок комплексного впровадження організаційних і методичних заходів, спрямованих на підвищення достовірності облікової інформації, посилення контролю за розрахунками з покупцями та оптимізацію структури поточних активів підприємства. Насамперед доцільним є упровадження механізму формування резерву сумнівних боргів відповідно до вимог НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» та принципу обачності. Це дозволить своєчасно визначати можливі втрати від неповернення коштів, коригувати фінансовий результат та уникати завищення активів. Наявність такого резерву забезпечить більш реалістичне відображення дебіторської заборгованості у балансі та сприятиме зниженню фінансових ризиків.

Важливою складовою оновлення системи обліку є впровадження вікового аналізу дебіторської заборгованості, що передбачає поділ боргів за строками непогашення та рівнем ризику. Такий підхід дозволить підприємству своєчасно виявляти заборгованість, що прострочена або наближається до прострочення, оцінювати якість поточних активів, планувати грошові потоки й оперативно реагувати на накопичення проблемних боргів. Вікова аналітика також слугуватиме основою для формування адекватного резерву сумнівних боргів, оскільки дозволить об'єктивно визначати ступінь ймовірності їх неповернення та суму потенційних втрат.

Суттєвого вдосконалення потребує й договірна політика підприємства. Укладання договорів з контрагентами має супроводжуватись чітким

визначенням строків оплати, умов надання відстрочки платежу, штрафних санкцій за несвоєчасні розрахунки та механізмів стимулювання дострокової оплати. Доцільно також установити кредитні ліміти для покупців залежно від їхнього фінансового стану, історії взаєморозрахунків та рівня ризику. Такі заходи дозволять зменшити концентрацію заборгованості на окремих дебіторах, поліпшити платіжну дисципліну та захистити підприємство від утворення значних касових розривів у майбутньому.

Важливим напрямом оптимізації є посилення автоматизації облікових процесів. Незважаючи на використання програмних продуктів BAS і M.E.Doc, їхній функціонал не задіяно повною мірою. Автоматизація контролю за строками оплати, налаштування електронних нагадувань відповідальним працівникам, формування інтегрованих аналітичних звітів, а також блокування відвантажень контрагентам із простроченою заборгованістю дадуть змогу підвищити оперативність управлінських рішень, зменшити вплив людського фактору та мінімізувати ймовірність помилок. Створення автоматизованої системи моніторингу розрахунків сприятиме своєчасному виявленню негативних тенденцій та забезпечить ефективний контроль за станом дебіторської заборгованості.

Удосконалення організації обліку оборотних активів також передбачає оптимізацію їх структури, зокрема забезпечення зменшення частки дебіторської заборгованості та збільшення питомої ваги грошових коштів у складі поточних активів. Така зміна сприятиме підвищенню ліквідності, зниженню ризику виникнення касових розривів і зміцненню фінансової незалежності підприємства. Водночас ефективне управління запасами, орієнтоване на підтримання необхідного рівня товарних залишків і запобігання дефіциту чи надлишку продукції, дозволить забезпечити стабільність операційного циклу та скоротити тривалість обороту активів.

Комплексне розроблення внутрішнього положення з управління дебіторською заборгованістю стане завершальним етапом удосконалення системи обліку. Такий документ має регламентувати процедури контролю,

визначати відповідальних осіб, порядок взаємодії бухгалтерії з відділом продажів та алгоритм роботи з простроченою заборгованістю. Запровадження чітких внутрішніх правил підвищить дисципліну, покращить координацію між структурними підрозділами та посилить ефективність управління оборотними активами.

Реалізація описаних заходів забезпечить скорочення термінів погашення дебіторської заборгованості, підвищення обігу оборотних активів, зміцнення ліквідності та оптимізацію структури капіталу. Очікується, що завдяки впровадженню сучасних методів обліку та аналітики коефіцієнт поточної ліквідності та рентабельність оборотних активів може зрости до оптимальних значень, що позитивно позначиться як на фінансових результатах, так і на стійкості підприємства в довгостроковій перспективі.

3.2. Оптимізація аналітичної роботи і контролю

Ефективність управління оборотними активами ТОВ «XXXXXXXXXX» значною мірою залежить від рівня організації аналітичної роботи та функціонування системи внутрішнього контролю. Аналіз чинної практики показав, що на підприємстві аналітичні процедури виконуються без уніфікованої системи збору та опрацювання даних. Це призводить до того, що управлінські рішення ухвалюються із запізненням, а виявлені відхилення не завжди мають оперативний вплив на діяльність підприємства. Тому підвищення якості аналітичної роботи та посилення контрольних механізмів є необхідною умовою забезпечення достовірності бухгалтерської інформації та зміцнення фінансової стабільності підприємства.

Однією з ключових проблем є відсутність налагодженого механізму оперативного аналізу дебіторської заборгованості. Наразі її оцінювання проводиться здебільшого на підставі періодичних звітів у кінці місяця, що не дозволяє своєчасно реагувати на прострочення. Відсутність вікового аналізу

значно ускладнює визначення якості дебіторської заборгованості та перешкоджає формуванню обґрунтованих управлінських рішень. Тому важливим напрямом удосконалення аналітичної роботи є запровадження системи регулярного моніторингу, яка передбачає класифікацію заборгованості за строками погашення, видами контрагентів та рівнем ризику. Такий підхід дозволить підприємству своєчасно виявляти негативні тенденції, прогнозувати грошові надходження та оцінювати потреби в оборотних коштах.

Удосконалення системи контролю має ґрунтуватися на інтеграції аналітичних даних у процеси управління продажами та фінансовим плануванням. З огляду на специфіку діяльності ТОВ «XXXXXXXXX», особливо важливо забезпечити ефективний контроль за дисципліною платежів контрагентів, оскільки саме тривале відтермінування розрахунків стало однією з причин погіршення показників ліквідності та фінансової стійкості. Для цього необхідно встановити чітку взаємодію між бухгалтерією, відділом збуту та керівництвом, щоб інформація про стан розрахунків була доступною у реальному часі. Це дозволить керівникам підрозділів оцінювати платоспроможність клієнтів, своєчасно вживати заходів щодо роботи з боржниками та приймати обґрунтовані рішення щодо надання відстрочки платежів.

Значну увагу слід приділити підвищенню рівня автоматизації аналітичних процедур. Хоча підприємство використовує сучасні облікові програми, їхній функціонал застосовується лише частково, переважно для реєстрації господарських операцій та формування обов'язкової звітності. Проте такі системи мають значно більший потенціал, зокрема можливості автоматичного формування звітів, сповіщень, графіків платежів та статистичних вибірок. Налаштування модулів аналітики дозволить підприємству отримувати оперативну інформацію про стан дебіторської та кредиторської заборгованості, контроль товарних запасів, динаміку продажів і потребу в обігових коштах. Використання автоматизованих інструментів також дасть змогу мінімізувати людський фактор і зменшити ймовірність помилок у розрахунках.

Ефективний контроль неможливий без створення чіткої системи внутрішніх регламентів. Підприємству доцільно розробити внутрішнє положення про порядок здійснення контролю за оборотними активами, яке регламентуватиме процедури перевірки, відповідальність працівників, строки формування аналітичних звітів та алгоритми реагування на виявлені порушення. Такий документ сприятиме злагодженій роботі підрозділів і забезпечить єдність підходів до контролю. Важливо також забезпечити підвищення відповідальності матеріально відповідальних осіб та працівників, які ведуть облік і супроводжують розрахунки з покупцями та постачальниками. Система контролю повинна бути багаторівневою та включати попередній, поточний і подальший контроль.

Удосконалення аналітичної роботи нерозривно пов'язане з якісним фінансовим плануванням та прогнозуванням грошових потоків. Регулярний аналіз оборотності активів, структури їх фінансування, термінів погашення зобов'язань та динаміки надходжень дозволить підприємству більш точно визначати потребу в оборотному капіталі, планувати строки розрахунків і уникати касових розривів. На основі аналітичних даних підприємство зможе формувати більш обґрунтовану політику управління запасами, дебіторською та кредиторською заборгованістю, що позитивно вплине на ліквідність і фінансову стабільність.

Таким чином, оптимізація аналітичної роботи та системи контролю на ТОВ «XXXXXXXXX» передбачає створення цілісного організаційно-інформаційного механізму, який забезпечуватиме своєчасність, точність і повноту облікових даних. Впровадження сучасних інструментів автоматизації, формування внутрішніх регламентів і налагодження взаємодії між підрозділами сприятиме підвищенню ефективності управління оборотними активами та покращенню фінансових результатів підприємства. У довгостроковій перспективі це дозволить зміцнити фінансову стійкість підприємства, підвищити якість бухгалтерського балансу та забезпечити здатність підприємства своєчасно реагувати на зміни ринкової кон'юнктури.

3.3 Економічна оцінка від впровадження нововведень

Ефективність запропонованих заходів щодо удосконалення обліку оборотних активів, оптимізації аналітичної роботи та посилення внутрішнього контролю може бути оцінена шляхом визначення їх впливу на ключові показники фінансової стабільності та якості бухгалтерської звітності ТОВ «XXXXXXXXX». Основні очікувані результати пов'язані зі скороченням термінів обороту дебіторської заборгованості, підвищенням ліквідності, зменшенням частки безнадійних боргів, покращенням структури активів і зростанням рентабельності оборотного капіталу.

Насамперед суттєвий економічний ефект дасть впровадження резерву сумнівних боргів та регулярний віковий аналіз дебіторської заборгованості. Нині підприємство не здійснює її оцінки за рівнем ризику, що призводить до завищення активів та недооцінки фінансових втрат. Формування резерву відповідно до вимог НП(С)БО 10 дозволить більш об'єктивно відображати вартість активів у балансі та уникнути різких коливань фінансового результату у випадку списання прострочених боргів. Водночас систематичний контроль за заборгованістю дасть змогу зменшити частку прострочених боргів, оскільки менеджери з продажу та бухгалтерія зможуть оперативно реагувати на затримки платежів.

Скорочення середнього строку погашення дебіторської заборгованості є ще одним ключовим ефектом запропонованих заходів. За результатами аналізу, оборот дебіторської заборгованості у 2024 році становив понад 51 день, що майже вдвічі більше, ніж у 2022 році. Запровадження автоматизованих систем контролю платіжної дисципліни, кредитних лімітів та нових умов договорів дозволить скоротити цей строк щонайменше до 40 днів. Таке прискорення обігу грошових коштів безпосередньо підвищить оборотність капіталу та дасть можливість підприємству зменшити залежність від зовнішніх джерел фінансування, що, у свою чергу, скоротить витрати на можливе залучення кредитів і зменшить ризик касових розривів.

Підвищення частки грошових коштів у структурі оборотних активів є ще одним очікуваним позитивним результатом. Низький рівень ліквідних активів у 2024 році (близько 5 млн грн при валюті балансу понад 119 млн грн) свідчить про недостатню платоспроможність підприємства. У разі впровадження запропонованих заходів обсяг вільних коштів може зрости за рахунок прискорення розрахунків з покупцями та більш ефективної роботи з боржниками. Це покращить здатність підприємства своєчасно виконувати зобов'язання перед постачальниками та підвищить рівень фінансової автономії.

Комплексне вдосконалення облікової політики та аналітичної роботи позитивно вплине й на коефіцієнти ліквідності. Зокрема, коефіцієнт поточної ліквідності, який у 2024 році становив близько 1,0–1,2, може бути наближеним до рівня 1,5–1,7. Це наблизить показник до нормативного значення та свідчитиме про достатність оборотних активів для погашення поточних зобов'язань, а також підвищить кредитоспроможність підприємства перед банками та потенційними інвесторами.

Здійснення заходів з автоматизації контролю та аналітики також забезпечить зниження витрат на ручну обробку інформації та мінімізацію помилок, які можуть спричиняти додаткові витрати. Підвищення якості управлінського обліку сприятиме більш точному плануванню закупівель, оптимізації залишків запасів і скороченню витрат, пов'язаних із надлишковими закупівлями або дефіцитом товарів. У довгостроковій перспективі це сприятиме стабілізації грошових потоків і покращенню маржинальності діяльності.

Важливим показником економічного ефекту є підвищення рентабельності оборотних активів. У 2024 році їх рентабельність становила близько 15,3%, що є недостатнім показником з огляду на високу частку неліквідних активів. Очікується, що завдяки прискоренню оборотності, підвищенню дисципліни розрахунків та оптимізації запасів даний показник може зрости до 18–20%. Це вкаже на ефективніше використання вкладеного капіталу та підвищення загальної прибутковості підприємства.

Економічна оцінка ефекту впровадження запропонованих удосконалень свідчить про те, що ТОВ «XXXXXXXXX» отримає не лише покращення якісних характеристик бухгалтерської звітності, а й суттєві фінансові переваги. Зростання оборотності дебіторської заборгованості, збільшення ліквідності, зменшення ризиків неоплат, підвищення точності облікових даних та ефективності фінансового менеджменту створять передумови для стабільного розвитку підприємства та зміцнення його позицій на ринку. У сукупності ці результати забезпечать підвищення фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємства в середньостроковій та довгостроковій перспективах.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та обґрунтовано напрями вдосконалення методики формування бухгалтерського балансу та аналітичної оцінки його показників. На основі опрацювання наукових підходів встановлено сутність бухгалтерського балансу, його структуру, інформаційні можливості та вимоги НП(С)БО й МСФЗ до оцінки активів і зобов'язань. Аналіз теоретичних і методичних положень дає змогу сформулювати такі висновки:

1. З'ясовано економічну природу та значення бухгалтерського балансу, визначено його місце у системі фінансової звітності та роль у формуванні інформаційної бази для управління. Проаналізовано склад і класифікацію активів і зобов'язань, розкрито інструменти їх оцінки та вплив облікової політики на показники балансу.

2. Досліджено методику формування балансу та практичні аспекти її застосування на ТОВ «XXXXXXXXX». Встановлено, що підприємство забезпечує належне ведення обліку активів і зобов'язань, проте у структурі балансу за 2022–2024 рр. відбулися зміни, які вплинули на фінансову стійкість та ліквідність.

3. Виявлено проблеми у формуванні та використанні балансової інформації, зокрема недостатню деталізацію дебіторської заборгованості, недосконалість договірної політики, відсутність резерву сумнівних боргів, обмежене використання автоматизованих можливостей програмного забезпечення для аналітики.

4. Запропоновано напрями удосконалення, серед яких: запровадження резерву сумнівних боргів, уточнення облікової політики щодо оцінки активів і зобов'язань, удосконалення системи контролю розрахунків, автоматизація аналітичних процедур.

Узагальнюючи результати дослідження, можна зробити висновок, що баланс підприємства є ефективним інструментом оцінки фінансового стану, а підвищення якості його формування та аналізу дозволяє приймати обґрунтовані управлінські рішення, забезпечувати стійкість підприємства та його конкурентоспроможність у ринковому середовищі.

СПИСОК ВИКОРСИТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/996-14> (дата звернення: 15.11.2025).
2. Податковий кодекс України : Кодекс України; Закон (від 02.12.2010 № 2755-VI) // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17> (дата звернення: 15.11.2025).
3. Наказ Міністерства фінансів України від 28.03.2013 № 433 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності» // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0433201-13> (дата звернення: 15.11.2025).
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» (Наказ Мінфіну України від 07.02.2013 № 73) // База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 15.11.2025).
5. Міжнародні стандарти фінансової звітності (IFRS – International Financial Reporting Standards) // IFRS Foundation. URL: <https://www.ifrs.org> (дата звернення: 15.11.2025).
6. Садовська І.Б., Божидарнік Т.В., Нагірська К.Є. *Бухгалтерський облік*: навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2013. 688 с.
7. Краєвський В.М., Колісник О.П., Гуріна Н.В. та ін. *Бухгалтерський облік*: навч. посібник. Ірпінь: Університет ДФС України, 2021. 388 с.
8. Крисоватий А.І., Панасюк В.М., Мельничук І.В. *Основи обліку і оподаткування*: підручник (електрон. вид.). Тернопіль: Західноукраїн. нац. ун-т, 2023. 565 с.

9. Романів Є.М. та ін. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит*: навч. посібник. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2017. 772 с.
10. Грабовецький Б.Є., Шварц І.В. *Фінансовий аналіз та звітність*: навч. посібник. Вінниця: ВНТУ, 2011. 281 с.
11. Ткаченко І.П., Фрунза С.А., Штець Т.Ф. *Фінансовий аналіз*: навч. посібник. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2023. 346 с.
12. Ситник Н.С., Ясіновська І.Ф. *Фінансовий аналіз*: навч. посібник. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2025. 300 с.
13. Гордієнко Н.І. *Фінансовий облік*: навч. посібник. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2014. (3-тє вид., перероб. і доповн.)
14. Максимова В.Ф. (ред.) *Бухгалтерський облік*: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Одеса: ОНЕУ, 2012. 670 с.
15. Соболев В.М., Косата І.А., Розіт Т.В. та ін. *Бухгалтерський облік*: навч. посібник. Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2019. 182 с.
16. Ясіновська І.Ф., Ситник Н.С., Смолінська С.Д. *Фінанси підприємств*: навч. посібник. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2020. 459 с.
17. Подольська В.О., Яріш О.В. *Фінансовий аналіз*: підручник. К.: Центр учбової літератури, 2008. 392 с.
18. Базилінська О.Я., Ярошенко С.І. *Фінансовий аналіз*: підручник. К., 2021. 432 с. (ISBN 978-617-8332-19-8).
19. Кучер О.С., Єгорова Л.В. *Бухгалтерський баланс: складання та аналіз*: монографія. Дніпро: ДАУБП, 2019. 256 с.
20. Лазаренко О.О. *Бухгалтерський облік: теорія і практика*: навч. посібник. К.: КНЕУ, 2021. 520 с.
21. Стельмах В.М. *Баланс та звітність підприємств*: монографія. Луцьк: РВВ ЛНТУ, 2018. 304 с.
22. Остапчук Р.М. *Управлінський облік та контроль*: підручник. Хмельницький: ХНУ, 2017. 468 с.

23. Ткаченко Н.М., Грибан О.А. *Бухгалтерський (фінансовий) облік, оподаткування і звітність*: навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2019. 560 с.
24. Антонюк О.В., Новак О.П. *Аналіз фінансової звітності*: навч. посібник. Львів: ЛНУ, 2019. 348 с.
25. Юрко А.В., Гуцал З.Я. *Бухгалтерський облік: навчальний посібник*: К.: Кондор, 2020. 476 с.
26. Макуха М.В. *Фінансовий аналіз підприємства*: монографія. Київ: КНЕУ, 2015. 480 с.
27. Біличенко Г.А. *Аналіз бухгалтерського балансу підприємства*: підручник. Херсон: ХДАУ, 2018. 312 с.
28. Іванова В.П. *Методика аналізу господарської діяльності підприємства*: навч. посібник. Полтава: ПНПУ, 2021. 408 с.
29. Завгородній А.Г., Парта О.Г., Пилипенко Л.М., Третяченко О.М. *Методика складання бухгалтерського балансу та аналіз його показників (на прикладі бюджетних установ) / Новітні технології управління*. 2020. № 3. С. 45–52.
30. Попова І.І., Федорюк О.В. *Вертикальний та горизонтальний аналіз балансу в системі фінансового менеджменту / Збірник наук. праць КНЕУ*. 2019. № 4. С. 78–85.
31. Гаватюк Л.С., Ковальчук Н.О. *Фінансовий аналіз у схемах і таблицях*: навч.-практичний посібник. Чернівці: КНУ, 2019. 120 с.
32. Єпіфанова І.Ю., Дженджула В.В. *Методичні рекомендації з організації управлінського обліку*: навч. посібник. Київ: КНЕУ, 2020. 224 с.
33. Писарчук О.О., Кучеренко І.В. *Методика аналізу фінансової звітності підприємства*: монографія. Вінниця: НУ-ВНПУ, 2018. 312 с.
34. Ільницька В.П., Климашевська О.В. *Значення бухгалтерського обліку у формуванні інформаційної бази аналізу*: Зб. наук. пр. НаУКМА. 2021. № 2. С. 54–62.

35. Яцюк О.О. *Аналіз ліквідності балансу підприємства: фінансовий моніторинг в Україні*. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2019. 336 с.
36. Марусяк Н.Л., Бойчук Т.М. *Фінансовий стан підприємства та методи його аналізу*: навч. посібник. Чернівці: ЧНУ ім. Ю. Федьковича, 2020. 238 с. (ISBN 978-966-364-649-7).
37. Епіфанова І.Ю., Білик М.Д. *Фінансовий аналіз: практикум*: навч. посібник. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2022. 304 с.
38. Зінченко О.В., Соколова Т.Г. *Показники ділової активності в аналізі балансу*: зб. праць проф.-практ. конф. «Актуальні питання обліку» (Київ, 2022). С. 112–118.
39. Офіційний сайт Міністерства фінансів України: розділ «Бухгалтерський облік» – зокрема сторінка «Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку». URL: <https://mof.gov.ua/uk/nacionalni-polozhennja> (дата звернення: 15.11.2025).
40. Офіційний сайт Ліги професійних бухгалтерів України – розділ «НП(С)БО» та «МСФЗ/IFRS». URL: <https://liga-buh.com/standarts> (дата звернення: 15.11.2025).
41. Сайт IFRS Foundation – інформація про застосування МСФЗ в Україні. URL: <https://www.ifrs.org/use-around-the-world/use-of-ifrs-standards-by-jurisdiction/ukraine/> (дата звернення: 15.11.2025).
42. Блог компанії ДКЦ «Профі» – огляди змін облікових стандартів і методичних рекомендацій. URL: <https://dkc.profi/blog> (дата звернення: 15.11.2025).
43. Бутинець, Ф. Ф. *Фінансовий облік : підручник* / Ф. Ф. Бутинець, С. Л. Сопко, О. В. Олійник. Житомир : ЖДТУ, 2017. 812 с.
44. Білик, М. Д. *Фінансовий аналіз : навч. посіб.* / М. Д. Білик. – 3-тє вид., переробл. і доповн. Київ : Знання, 2018. 680 с.